

Leesverslag De donkere kamer van Damocles (W. F. Hermans)

Leonie de Gier

© havovwo.nl (mei 2003)

Auteur: Willem Frederik Hermans
Titel: De donkere kamer van Damocles
Ondertitel: niet aanwezig
Motto: Dit boek heeft geen motto.
Jaar eerste druk: 1958
Jaar van uitgave en gelezen druk: 1967
Aantal pagina's: 410
Indeling: Het boek is ingedeeld in 46 hoofdstukken.
Literaire periode: Na de Tweede Wereldoorlog

Motivering van je keuze:

Ik wilde eerst 'De Avonden' van Reve gaan lezen, maar mijn broer zei dat dat een moeilijk boek is. Hij zei dat dit boek (De donkere kamer...) heel leuk is om te lezen. Ik denk dus dat het een makkelijk te lezen boek is met een interessant en leuk verhaal en ik wil het graag lezen.

Verteller:

De verteller van het verhaal staat buiten het verhaal.

Tijd:

De tijd in het boek verloopt chronologisch.

Vertelsituatie:

Het verhaal is geschreven in de tweede persoon.

Samenvatting

Osewoudt woont op jonge leeftijd bij zijn oom en trouwt later met zijn nicht.

Als de oorlog uitbreekt, komt Osewoudt in contact met Dorbeck, die hem allerlei ondergrondse klusjes laat opknappen, zoals het doodschieten van NSB'ers. Osewoudt neemt verschillende namen aan en komt veel mensen tegen. Hij weet niet meer wie te vertrouwen. Ook zit hij een tijd in de Duitse gevangenis.

Hij ontmoet Marianne, die een kind van hem ter wereld brengt, dat direct doodgaat. Osewoudt gaat naar het bevrijde zuiden. Tot zijn grootste verbazing wordt hij opgepakt als landverrader. Maandenlang wordt hij in Engeland verhoord, maar niks bewijst zijn onschuld. Hij kan er op een gegeven moment niet meer tegen. Osewoudt rent wanhopig de gevangenis uit en wordt doodgeschoten.

Tijd

Er verloopt ongeveer 13 jaar tussen de eerste en de laatste bladzijde. Het verhaal begint als Osewoudt ongeveer 11 is, hij trouwt in 1939 (als hij 18 is), dus was hij 11 in 1932. Op 25 december 1945 wordt hij doodgeschoten, dus het verhaal loopt van 1932 tot 1945.

Thematiek

Belangrijkste thema:

De waarheid valt niet te achterhalen. Ander thema: Het leven is een reeks van toevalligheden.

Leesverslag De donkere kamer van Damocles (W. F. Hermans)

Leonie de Gier

© havovwo.nl (mei 2003)

Informatie over de schrijver

Willem Frederik Hermans wordt op 1 september 1921 geboren in Amsterdam. Hij groeit op in een Amsterdams onderwijzersgezin. Zijn oudere zus is hem, vooral door zijn vader, altijd tot voorbeeld gesteld, maar Hermans blijft in haar schaduw staan. Zijn vader zegt hem dat hij niets kan, dat hij meer op zijn zus Corry zou moeten lijken. Hij haat haar. Zijn zus zal slechts 21 jaar oud worden. Als de Duitsers in mei 1940 Nederland binnenvallen, plegen zij en haar neef Piet Blind, met wie ze een geheime relatie had, zelfmoord. Deze gebeurtenis verandert zijn leven in meerdere opzichten. Hij is 18 als ze sterft en vanaf dat moment komt er een einde aan zijn jeugd. De dood van zijn zus markeert ook een ander punt: de oorlog. Op het moment dat Nederland capituleert pleegt zij zelfmoord. Het zou goed kunnen dat dit voor de jonge Hermans aanvoelde als verraad. Als het erop aankomt, geeft zij op. De oorlogsjaren en de zelfmoord van zijn zus versterken het beeld dat hij van de wereld heeft: dat de wereld chaotisch is. In 1933 gaat Hermans naar het Barlaeus Gymnasium te Amsterdam. Na het gymnasium, aan het begin van de oorlog, gaat hij sociologie studeren aan de Universiteit van Amsterdam. Later stapt hij aan dezelfde universiteit over op fysieke geografie. In 1943 doet hij kandidaatsexamen. In de oorlog begint Hermans met schrijven en in 1944 debuteert hij met de gedichtenbundel *'Kussen door een rag van woorden'*. Hermans wordt echter bekend met zijn proza, de eerste roman van zijn hand is *'Conserve'* (1947). In 1950 treedt Hermans in het huwelijk en na vijf jaar wordt zijn zoon Ruprecht geboren. Wanneer hij de titel van professor niet krijgt neemt hij in 1973 ontslag en vertrekt hij naar Parijs. Hermans heeft altijd negatief tegenover Nederland gestaan, hij vond het land te klein en te bekrompen. Hermans verhuist begin jaren negentig van Parijs naar een plaatsje bij Brussel, Etterbeek, omdat zijn vrouw ziek wordt. Nederland mijdt hij, maar hij voelt zich er ook wel mee verbonden. Hij houdt alleen van het Amsterdam van voor de oorlog. Op 27 april 1995 overlijdt hij in een ziekenhuis in Utrecht tijdens een longoperatie.

Wendingen

1ste belangrijke wending: Wanneer Dorbeck voor het eerst bij Osewoudt in de winkel komt, begint Osewoudt zijn leven in het verzet. Dit gebeurt al in het begin van het boek (na 24 pagina's). Door deze gebeurtenis verandert zijn leven compleet en het is indirect ook de oorzaak van zijn dood. Want in het verzet doet hij dingen die later tegen hem gebruikt worden, als hij opgepakt is door de geallieerden. Omdat alles tegen hem wijst, kan hij het niet meer aan en wordt Osewoudt doodgeschoten.

2° belangrijke wending: Als Osewoudt opgepakt wordt als landverrader, is dit het begin van het eind. Dit gebeurt 100 pagina's voor het einde. Deze wending is ontzettend onverwacht, maar als je eenmaal aan het idee gewend bent, denk je als lezer dat alles nog goed komt. Door allerlei gebeurtenissen wordt deze gedachte teniet gedaan, maar steeds leeft de hoop weer op dat het toch nog goed kan komen. Helaas is dit niet het geval.

Passages

Er zijn veel passages, die opvallen, omdat je dat soort dingen niet vaak in een literair boek ziet. Zo een passage komt in het begin voor, wanneer Osewoudt met zijn nicht Ria naar bed gaat en later in het boek doet hij dat nog een paar keer, ook met anderen. De situaties worden niet precies beschreven, alleen het begin en het eind worden verteld en dat maakt ze zo interessant, het is dus niet één of ander ordinair boek met pornografische ideeën, maar literatuur, waarin geprobeerd wordt om alles netjes te beschrijven. Toch leeft de schrijver zich

Leesverslag De donkere kamer van Damocles (W. F. Hermans)

Leonie de Gier

© havovwo.nl (mei 2003)

---

af en toe wel uit, bijvoorbeeld wanneer Osewoudt het met een meisje uit Engeland doet, Elly. In deze passage wordt ook niet de seks zelf beschreven, maar wat er omheen gebeurt:

“Hij schortte haar rok op, zij stak haar benen omhoog en sloeg ze over elkaar achter zijn rug. Een losliggende plank in de vloer bonsde dof als een dieselmotor, grote groene fietswielen wentelden door het donker. De mond van het meisje voelde zoveel groter aan dan hij in werkelijkheid was. Door haar opgeslorpt worden, daarna de gedachte: die is uit Engeland hier naartoe gekomen om eens flink genaaid te worden door ware verzetshelden.

Hij ging van het bed af, zijn zakdoek weer in zijn broekzak stoppend.”

Voordat Osewoudt door de geallieerden wordt opgepakt, heeft hij zich als verpleegster verkleed om zo veilig naar het zuiden te vluchten (daar is het land al bevrijd). In deze kleren bezoekt hij zijn net bevallen vriendin Marianne. In het ziekenhuis aangekomen, merkt hij echter, dat het kind dood is geboren. Osewoudt is ontzettend verdrietig en deze passage is zó geschreven, dat je als lezer wel móét meeleven. Dit is een gedeelte uit die passage:

“Osewoudt’s ogen schoten vol tranen, de omgeving werd onzichtbaar of er een dikke plaat ijsglas voor zijn hoofd werd gehouden. (...) De tranen bleven uit zijn ogen stromen, zonder dat hij eigenlijk het gevoel had te huilen. De buitenlucht stormde op hem in toen hij de straat op kwam.”

Hierna vraagt Osewoudt (nog steeds in verpleegsterskleren) aan een dokter of hij hem (haar) naar het bevrijde zuiden kan brengen. Onderweg gaan ze door Voorschoten, waar Osewoudt woonde, en stoppen bij zijn sigarenwinkel, waar zijn vrouw woont met een NSB’er. Osewoudt gaat naar binnen en steekt zijn vrouw neer. Niemand merkt iets. Het leuke aan deze passage vind ik, dat het zo snel gebeurt en dat Ria Osewoudt onbewust herkent. Er wordt haast geen woord gewisseld en de gebeurtenis zelf wordt ook niet besproken, alleen het gevolg:

“Ria zei: - Zuster! Ik schrik! U lijkt zo op mijn eerste man!

Niets was er in het huis te horen toen haar gillen ophield.”

Aan het eind is er een stuk, dat de laatste hoop van Osewoudt aangeeft. De Leica van Osewoudt is gevonden en op het filmpje moet een foto staan waar Osewoudt en Dorbeck beiden opstaan. Het blijkt echter, dat deze foto er helemaal niet opstaat. Hierna heb ik de hoop opgegeven dat Osewoudt ooit nog gered zou kunnen worden.

Vraag

Ik zou aan Dorbeck willen vragen, waarom hij steeds wegging als Osewoudt hem nodig had, waarom hij alle vuile klusjes door Osewoudt liet opknappen en waar hij was gebleven toen Osewoudt opgepakt was door de geallieerden. Dit zou ik willen weten, omdat Dorbeck nu overkomt als een harteloze man, iemand die te laf is om een beetje risico te nemen. Ik wil weten waarom hij Osewoudt in de steek liet, want Dorbeck was de enige die Osewoudt nog kon redden.

Recensie

Auteur: Onno Blom

Titel: Zinnen als pistoolschoten.

Bron: Internet: Boekrecensies op de pagina van Trouw.

Adres: <http://boekrecensies.trouw.nl/>

Mijn reactie: De recensent schrijft, dat de gebeurtenissen in het boek elkaar snel achter elkaar opvolgen. Ook vindt hij, dat het verhaal sadistisch en bizar geschreven is, niemand, en vooral

Leesverslag De donkere kamer van Damocles (W. F. Hermans)

Leonie de Gier

© havovwo.nl (mei 2003)

---

de 'held' niet, wordt gespaard. Hij vindt het vooral een intrigerend boek, omdat er het hele boek door een onzekerheid is, die blijft bestaan en omdat sommige stukken in het verhaal op waarheid gebaseerd zijn. Ook het spel met de dubbelgangers Dorbeck en Osewoudt vindt de recensent fascinerend.

Ik ben het grotendeels met hem eens, ik vind ook dat de ene na de andere gebeurtenis je om je oren vliegt. Ik had het gevoel dat Osewoudt roekeloos bezig was, dat hij alleen maar blindelings bevelen (van Dorbeck) opvolgde. Daarom was Dorbeck Osewoudt's enige kans toen hij voor een verrader werd aangezien en opgepakt. Osewoudt wordt als een dom figuur afgebeeld en nooit wordt zeker of Dorbeck nu echt heeft bestaan of een hersenspinsel was. Over de werkelijkheid waar het verhaal op gebaseerd is, wist ik nog niets, evenmin van de film die gemaakt is over dit boek. Graag zou ik die film eens zien. De recensent beschrijft zijn jeugdherinneringen aan dit boek zeer ontroerend en hoewel ik dit niet zo heb meegemaakt, kan ik me zijn gevoelens wel voorstellen. Het is een heel mooi boek en geschikt voor (bijna) alle leeftijden.

Reactie

Dit boek vond ik vooral leuk om te lezen, omdat er makkelijke taal gebruikt wordt. Het onderwerp grijpt me ook aan, ik vind het heel interessant om over de 2^e wereldoorlog te lezen. Maar in dit boek wordt er anders over deze oorlog gesproken dan in de meeste andere boeken. Het gaat namelijk over het verzet, over iemand die er zomaar instapt, van het ene op het andere moment. Nu zou je denken dat dit iets goeds is, iemand die opkomt voor het vaderland. Maar toch wordt hij voor al zijn daden gestraft, voor alle moorden die hij gepleegd heeft en de mensen die hij, al dan niet onbewust, verraden heeft. Gedurende het hele boek volgen gebeurtenissen elkaar rap achter elkaar op, en komt steeds die ene naam weer terug: Dorbeck. Alle dingen die Osewoudt doet, zijn in opdracht van Dorbeck. En omdat Dorbeck ook nog eens bijna het spiegelbeeld van Osewoudt is, wordt dit na een tijdje een beetje ongeloofwaardig. Als je er verder niet over nadenkt, voel je een diep medelijden voor Osewoudt aan het eind. Maar het kan ook zo zijn, dat Dorbeck een hersenspinsel van Osewoudt is geweest, dat hij alles verzonnen heeft, maar dat hij het zó ervaren heeft, dat het net echt leek. Immers, zijn moeder zat een groot deel van haar leven in een inrichting. Ook is er geen één getuige te vinden die ook maar iets weet over deze Dorbeck.

Het verhaal is echter zo realistisch verteld, dat je de hele tijd in het hoofd van Osewoudt zit, alles meemaakt wat hij meemaakt, alles ziet wat hij ziet en zelfs alles dént wat Osewoudt denkt. Voor de lezer bestaat Dorbeck dus wel degelijk, maar het is heel begrijpelijk dat de buitenwereld daar anders over denkt.

Ik vond dit boek erg leuk om te lezen, ook omdat het vaak spannend is en geen enkel moment voorspelbaar. Ik zou het zeker aan anderen aanraden, want het is een leuk verhaal en makkelijk om te lezen.